
*Тетяна ПАНТЮК
(Дрогобич, Україна)*

ОСВІТА ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ВИКЛИКИ, ІНСТРУМЕНТИ, ПЕРСПЕКТИВИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА КРИЗИ

Проблема освіти для сталого розвитку актуалізувалася протягом останніх десятиліть чи не для всіх країн світу. Вона стає пріоритетною не лише для тих держав, що розвиваються, але й для сильних, демократичних, розвинених. Причина цього бачиться нами у глобальності проблеми, важливості і взаємопов'язаності усіх людей, що проживають на планеті Земля. Зауважимо також, що проблема сталого розвитку є міждисциплінарною, бо торкається усіх сфер життя людини: політики, економіки, демографії, екології, соціології, медицини, філософії. Всесвітньо прийнята дефініція «освіта для сталого розвитку» акцентує на вагомості педагогіки у найширшому її сенсі щодо її супроводу та вирішення [1; 4; 6].

Освіта для сталого розвитку – це інтердисциплінарний підхід, сучасна концепція навчання, яка інтегровано й цілісно охоплює суспільно-політичні, соціально-економічні, та валео-екологічні аспекти формальної, неформальної та інформальної освітніх програм. Освіта для сталого розвитку передбачає розробку такої освітньої моделі, яка б успішно впоралася із глобальними, національними, територіальними та особистісними проблемами на рівні держав, народів, природного оточення та окремої особистості.

Мова передовсім іде про людину, яка свідомо рухається індивідуально життєвою і професійною траєкторією та відчуває відповідальність за життя наступних поколінь. Для такої особисті правило про те, що ми наступним поколінням повинні зали-

шити у спадок Землю у стані, не гіршому, ніж вона є сьогодні, стає абсолютною цінністю.

Аксіологічна складова освіти для сталого розвитку, для кожного її суб'єкта відображає низку цінностей, які переходять у категорію загальнолюдських, оскільки стають засадничим підґрунтям життя на землі. Йдеться про добро, справедливість, любов, турботу про людину, природу, довкілля, відповідальність, поміркованість тощо.

Освіта для сталого розвитку – це фундаментальна концепція і своєрідна відповідь сектору освіти ЮНЕСКО на складні та драматичні виклики, з якими стикається планета. Колективна діяльність / бездіяльність, відповідальність / безвідповідальність людини змінила земну екосистему настільки серйозно, що сьогодні виживання самої людини опинилося під загрозою з огляду на ті зміни, які щодня стають загрозливішими, іноді фатальними [3; 5]. Мова іде про низку глобальних проблем, а саме:

- війни, які розв'язали люди через власні хворі амбіції;
- глобальне потепління спричинене безвідповідальністю і є результатом існування людини;
- нестачу питної води і продовольства для забезпечення базових потреб людини;
- значне поширення хворіб, зумовлених порушенням природного балансу в системі «людина – природа»;
- розвитком науки, яка працює на користь окремих організацій, приватних ініціатив чи компаній і не контролює використання природних ресурсів у природодоцільних межах;
- посилення мілітаризації як антилюдського і антиприродного явища з драматичними її наслідками для усієї планети тощо.

Ці та інші, не менш важливі проблеми важливо розв'язати до того, як вони досягнуть катастрофічного рівня, хоч деякі з них уже перетнули критичну межу. Освітня програма ЮНЕСКО «Освіта для сталого розвитку» до 2030 р. [4] має на меті здійснити особисту та суспільну трансформацію, необхідну для зміни курсу людського життя у бік природовідповідності, екодоцільності, людиноцентризму.

Термін «освіта для сталого розвитку» означає педагогічний підхід до вивчення, розвитку та імплементації навичок «сталого розвитку». Загальноприйнято вважати, що сталий розвиток – це така концепція людського життя, яка ґрунтується на спробі досягти балансу між економікою, суспільством (людьми) та навколишнім середовищем.

Концепція сталого розвитку набула помітної популярності після звіту Всесвітньої комісії ООН з навколишнього середовища та розвитку (Наше спільне майбутнє) 1987 р. та Конференції ООН з навколишнього середовища та розвитку 1992 р. (також відомої як саміт Землі в Ріо), де було сформульовано таке визначення: «Сталий розвиток – це розвиток, який відповідає потребам сьогодення, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої потреби» [2].

Для реалізації концепції сталого розвитку на міждержавному рівні було прийнято рішення про те, що саме освіта у її широкому сенсі здатна цілісно і системно забезпечити реалізації сталого розвитку: «Освіта для сталого розвитку – це процес надання учням знань і розуміння навичок і якостей, необхідних для роботи та життя таким чином, щоб захищати екологічне соціальне та економічне благополуччя як для нинішнього, так і для майбутніх поколінь». (QAA & HEA 2014) [3].

У рамках такої освітньої парадигми з'явився ще один термін, який вказує на стійкий прикладний характер проблеми і звучить як «грамотність щодо сталого розвитку». Сутність його полягає у тому, що педагоги, учні та студенти спільно працюють над концепціями «глобального громадянства» та «керування навколишнім середовищем», розглядаючи питання соціальної справедливості та зберігаючи погляд у майбутнє.

Отже, освіта для сталого розвитку – це таке прогресивне і цілісне бачення освіти, яке прагне збалансувати особистісне та економічне благополуччя з культурними традиціями та максимальним збереженням і примноженням природних ресурсів Землі. У цій концепції наголошується на аспектах навчання, які сприяють переходу до сталого розвитку, включаючи майбутню освіту; громадянську освіту; виховання культури миру; гендерну рівність,

повагу до прав людини; санітарно-гігієнічну освіту; формування культури здоров'я населення; розвиток освіти з питань охорони та управління природними ресурсами; формування культури споживання тощо. З огляду на це усі виховні інституції суспільства (сім'я, родина, дошкільні заклади, школа, заклади вищої освіти, установи неформальної освіти, громадські організації тощо) повинні уміти розробляти і використовувати відповідні педагогічні інструменти. Цей процес повинен мати тяглість протягом усього життя кожної людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аналіз державних стратегічних документів щодо врахування адаптованих для України Цілей Сталого Розвитку до 2030 року: Аналітична доповідь. Київ : Інститут суспільно-економічних досліджень, 2017. 84 с.
2. Всесвітня комісія з навколишнього середовища та розвитку. Оксфорд: Oxford University Press. 1987. С. 27.
3. Керівництво QAA/HEA Освіта для сталого розвитку. URL: <https://www.sustainabilityexchange.ac.uk/qaahea-education-for-sustainable-development-guida>
4. Цілі Сталого Розвитку: Україна. Національна доповідь. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, 2017. 174 с. URL : http://www.idss.org.ua/monografii/2017_SDGs_NationalReport.pdf.
5. Global Action Programme (GAP) on Education for Sustainable Development (ESD): Goals and Objectives / UNESCO. URL : <https://en.unesco.org/gap/goalsand-objectives?language=en>.
6. Decade of Progress on Education for Sustainable Development: Reflections from the UNESCO Chairs Programme / UNESCO; G.Michelsen and P.J.Wells (Eds). 2017. 133 p. URL : <http://unesdoc.unesco.org/images/0025/002523/252319e.pdf>.